

У «Рідному краї» про «Рідний Край»

Ніна Степаненко

“ЧЕСТЬ І ХВАЛА ... ТИМ, ХТО ПОЛОЖИВ СВОЮ ПРАЦЮ НА ТАКУ ... ПОВАЖНУ СПРАВУ” (“Рідний Край” про Святе Письмо в українському перекладі)

*Щоб якісно перекласти твір, треба вдруге дати йому життя – своєю мовою...
Потрібно передавати не слово словом, а красу красою.*
Генрі Філдінг

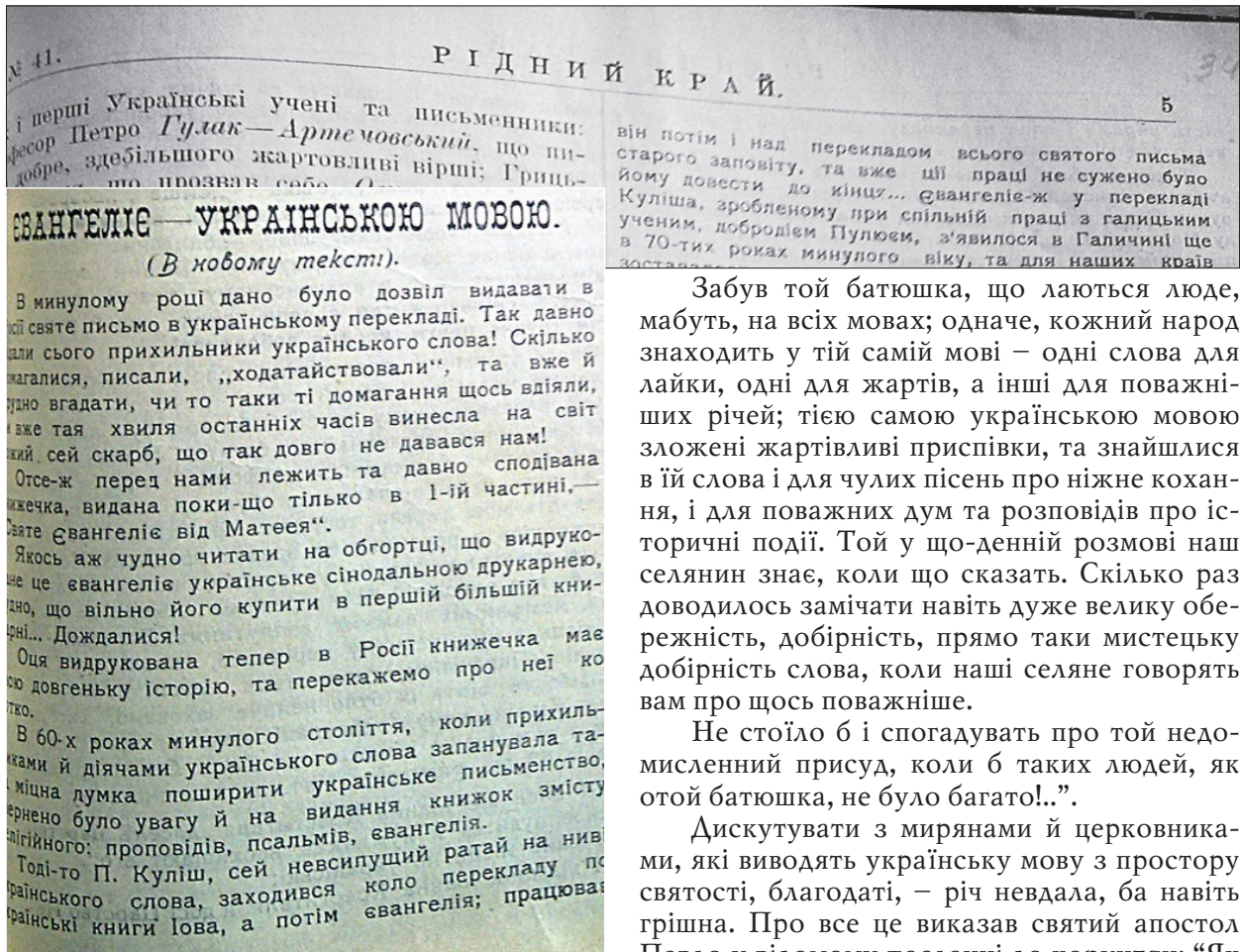
Божественні слова треба перекласти мовами народів, щоб дійшло до адресатів.
Станіслав Єжи Лець

...треба Святе Письмо подати людові на простій мові.
Олена Пчілка

Переклад взагалі річ дуже трудна, а найпаче такого особливого твору, як євангеліє...
Олена Пчілка

У широкому спектрі завдань, які мала реалізувати на своїх сторінках “часопись політична, економічна, літературна і наукова” “Рідний Край”, що приходила до читача на початку ХХ століття (1905–1916 рр.), – переклад Святого Письма українською мовою. Цього давно й з нетерпінням ждали прихильники рідного слова, тож мрія їхня почала здійснюватися: “хвиля останніх часів [1905–1906 рр. – Н. С.] винесла на світ Божий цей скарб, що так довго не давався нам, українцям” [Рідний Край. – 1906. – Число 41. – С. 5]. Проблема

перекладу Божого слова не з нових, радше з вічних, а ще – цього ніколи не варт забувати – з вельми делікатних. В Україні вона завжди розв’язувалася болісно, натрапляла на великі перешкоди, спричиняла конфлікти між українцями й неукраїнцями, священиками і вірянами, церковною верхівкою й українською духовною елітою... Надання Святому Письму українськомовної форми – це окрема сторінка в історії самостановлення, самоствердження, функційного впотужнення мови титульної нації в Малоросії-Україні, тієї величної

і водночас стражденної мови, яка й сьогодні органічно не влилася в усі сфери життя, а змушена й після набуття статусу державної конкурувати з іншими мовами, що силоміць перебирають на себе права мови-господині в уже незалежній і самостійній Україні. І нині часто можна почути з вуст багатьох, навіть святих отців та їхніх чільників від найвищого до найнижчого рангів, твердження про несвятих, неканонічність української мови. Гостру відповідь таким служителям культу православної церкви дала майже століття тому Олена Пчілка у своїй статті «Євангеліє українською мовою (в новому тексті)», уміщеній у «Рідному Краї» [1906. – Число 41. – С. 9]. Вона докоряла одному «чудному батюшці», який «казав прихожанам, що то зовсім не подоба, щоб святе слово перекладалось «мужицькою мовою, якою говорить простота». Це все одно, як от у вас одежа: єсть у вас щоденна чумарчина, що ви в їй пораетесь по господарству, у хліві, тощо, і єсть у вас одежа, що ви держите про свято. Так само й мова: хіба ж можна тією мовою, що ви лаєтесь, плетете бог зна що, – проказувати слово боже?...

він потім і над перекладом всього святого писма старого заповіту, та вже ції праці не сужено було йому довести до кінця... Євангеліє-ж у перекладі Куліша, зробленому при спільній праці з галицьким ученим, добродієм Пулюєм, з'явилося в Галичині ще в 70-тих роках минулого віку, та для наших країв

Забув той батюшка, що лаються люде, мабуть, на всіх мовах; одначе, кожний народ знаходить у тій самій мові – одні слова для лайки, одні для жартів, а інші для поважніших річей; тією самою українською мовою зложені жартівливі приспівки, та знайшлися в їй слова і для чулих пісень про ніжне кохання, і для поважних дум та розповідів про історичні події. Той у що-денній розмові наш селянин знає, коли що сказати. Скільки раз доводилось замічати навіть дуже велику обережність, добірність, прямо таки мистецьку добірність слова, коли наші селяне говорять вам про щось поважніше.

Не стоїло б і спогадувати про той недомислений присуд, коли б таких людей, як отой батюшка, не було багато!..»

Дискутувати з мирянами й церковниками, які виводять українську мову з простору святості, благодаті, – річ невдала, ба навіть грішна. Про все це виказав святий апостол Павло у відомому посланні до коринтян: «Як говорить хто чужою мовою, той не людям говорить, а Богові, бо ніхто його не зрозуміє, і він духам говорить таємне... Як говорить хто чужою мовою, той будує тільки самого себе, а хто пророкує, той Церкву будує... Бо коли я молюся чужою мовою, то молюся дух мій, а мій розум без плоду!.. Але в Церкві волю п'ять слів зрозумілих сказати, щоб інших навчити, аніж десять тисяч слів чужою мовою!» (Новий Заповіт). Отже, усі мови світу, й українська також, священні.

Уживання простої мови в конфесійній царині допускав і видатний український полеміст-сатирик кінця XVI – початку XVII ст., палкий оборонець православ'я й церковнослов'янської мови Іван Вишенський («Іоанн инок з Вишнь»): «Євангелиа и Апостола в церкви на литургии языком не выворачивайте. По литургии ж для зрозумения людского попросту толкуйте и выкладывайте. Книги церковные всѣ и уставы словенским языкам друкуйте» (цит. за: [Плющ П. П. Історія української літературної мови / Павло Павлович Плющ. – К.: Вища шк., 1971. – С. 163].

Як уже зауважено вище, українці здавна мріяли про переклад Святого Письма рід-

ною мовою. На початку ХХ сторіччя це їхнє прагнення по-особливому загострилося, завирувало, сягнуло своєї кульмінаційної точки, що засвідчує, зокрема, одне з найкращих джерел української журналістики того часу – тижневик «Рідний Край». Зі статті «З життя на Україні», опублікованій у четвертому числі за 1906 рік і підписаній криптонімом «Л. Ж.», дізнаємося, що в пам'ятному для нашої історії 1905 році дозволено переклад Євангелія українською мовою. Однак справа ця, як і слід було сподіватися, просувалася кволо. Автор пояснює причину «затягнення цього діла»: «дозвіл від уряду був даний такий, що видання... залежить від синоду, а потім виявилось, що тільки сам синод може видавати його і більше ніхто» [с. 9]. Довідуємося й про те, що Академія наук ухвалила переклад спочилого в Бозі Пилипа Морачевського. Працю, на яку автор поклав значну частину свого життя, віддав скільки фізичних і духовних сил, енергії, здоров'я, яку пропустив не лише через розум, а й крізь душу та серце, високо оцінили Ізмаїл Срезневський та Олександр Востоков. Синод же не зважив на рішення Академії, точніше, не довірив їй і доручив єпископові Парфенію «провіряти переклад». «І от уже пів року, – пише автор статті, – провіряється» і друкується українське Євангеліє! Ми думали, що от-от, на сих днях, воно вже вийде на світ Божий, а тепер дізналися, з листів з Петербурга, що досі надруковано тільки 11 глав одного євангеліста Матвія. Коли так швидко буде і далі йти се діло, то хіба наші діти або унуки читатимуть святе письмо на рідній мові...» [Там само].

Логічним продовженням, якоюсь мірою навіть дублюванням цієї замітки стала редакційна стаття «Як ідуть справи з українським перекладом євангелія», що з'явилася в сорок третьому числі «Рідного Краю» за 1906 рік. У ній процитовано звістку-лист «про те, через що саме ця справа так загаялась». Ось він: «Академія наук хоч і ухвалила переклад Морачевського, як найкращий з тих, які були їй відомі, але вона не встоювала за тим, щоб цей переклад друкувався без попереднього перегляду, бо такого перегляду сама вона не встигла зробити. Тай Синод конче повинен був спершу переглянути переклад Морачевського, чи немає там яких богословських помилок, і, як звісно, доручив цю справу подольському архиєреєві Парфенію. З подякою треба признати, що під його приводом в Кам'яньці взяли за це діло дуже охоче і як тільки виправили євангеліста Матвія, то постановили,

щоб не гаяти часу, зараз же й друкувати його, не ждучи, поки будуть виправлені інші євангелісти. Так само й Синод згодився на те, щоб кожного євангеліста випускати в світ, не чекаючи інших. Це ще було спочатку осені. Аж тут і Академія наук сповістила про своє бажання, щоб їй теж переглянути виправлений текст раніш, ніж він буде друкуватись, і просила прислати їй коректури. Їй зразу ж послано кілька глав Матвія, але там діло трохи загаялось, і тільки 5 листопада відбулось навмисне зібрання 2-го відділу Академії, щоб обміркувати де які принципіальні питання про мову, а особливо про правопис, яким слід друкувати святе письмо на українській мові. Надалі Академія зложила особливу комісію, під приводом академіка Корша, котрій доручено переглядати переклад євангелія разом з тим комітетом, що виправляв його в Кам'яньці. Поки це все було зложено, минуло чимало часу. А тут саме забастувала почта, а в грудні почались страшні розрухи в Москві, де друкується євангеліє, і звідтіл перестали на який час висилати коректури. От через віщо власне так затяглася справа з друкуваннями євангелія. Минаючи часові перешкоди, все ж таки не мало гається часу уже й через те, що книга друкується в однім місті, виправляється в другім, а переглядується в третім» [с. 9].

Наведено в замітці й виправдні аргументи, як, наприклад, цей: переклад Євангелія – справа досить відповідальна, робити її похапцем не можна; кожне слово треба десять разів обміркувати, домагатися, аби воно відповідало «поважному змісту», було зрозумілим усім українцям, а не мешканцям одного якогось краю, носіям того або того діалекту. Обійдено мовчанкою, правда, те, що кваліфікований переклад уже є. Він, як уже наголошувалося, – результат плідної й сумлінної багаторічної праці Пилипа Морачевського, частина життя цього мудрого чоловіка. Автори публікації, про яку йдеться, звернули увагу ще на один досить суттєвий момент. Євангелія, на їхнє переконання, має стати не лише церковною, а й світською книгою, бо за нею діти, особливо селянські, вчитимуться грамоти, рідної мови, а не лише дізнаватимуться про Божі істини, канони православної віри.

Найповнішу інформацію про переклад Євангелія українською мовою можна почерпнути із згадуваної статті Олени Пчілки «Євангеліє – українською мовою» [Рідний Край. – 1906. – Число 41. – С. 5–9]. Авторка, оперуючи конкретними історичними фактами, здійснюючи текстологічний аналіз перекладу,

ґрунтовно з'ясовує низку соціальних, культурологічних, лінгвістичних й інших важливих проблем, з-поміж яких у найдовершенішому вигляді постають такі: 1) історія перекладу Святого Письма (Святе Євангеліє від Матвея); 2) роль “преосвященного Парфенія” в удосконаленні відповідно до найважливіших мовних змін і чинних на той час мовних норм перекладу; 3) засади перекладознавства, “інтим” і секрети перекладацької справи.

В історії перекладу особливу роль зіграв невсипущий ратай на ниві українського слова Пантелеймон Куліш. Він, зауважує Олена Пчілка, одним із перших відгукнувся на заклик поширити українське красне письменство, видати рідною мовою релігійні книги (проповіді, псалми, євангелія). Куліш переклав книги Іова, Євангеліє, а згодом Святе Письмо. Допомогав Пантелеймонові Олександровичу в цій праці його творчий побратим – західноукраїнський учений Іван Пулюй. У 1870-х роках у Галичині з'явилося Євангеліє українською мовою, яке пішло у світ з легкої руки цих двох достойників. Однак для наших країв, із сумом сповіщає авторка статті, “зоставалося воно забороненим плодом: цензура наша, після тяжких законів 70-х років, не могла пускати того Євангелія <...> в Росію” [с. 5].

Олена Пчілка згадує у своїй статті переклад Євангелія Лободовського, але найвище поціновує переклад, здійснений “прихильником українського слова” Морачевським, який визнала і схвалила Петербурзька академія наук. Вона не просто констатує факти, а простежує творчу долю цих винятково важливих для зміцнення нашої духовності, для утвердження українства праць. Усі три українськомовні варіанти Божого слова рецензував учений-полтавець, доктор словесності, член-кореспондент Петербурзької АН Павло Житецький. На його думку, найближче до першотвору, до живої української мови стоїть переклад Морачевського. Синод не прислухався до думки Житецького і вирішив ще раз перевірити “букву” перекладу, “одповідність виразів і слів перекладу – змістові і формі... євангелія” [с. 5–6]. Цю справу було доручено єпископові подольському Парфенію. Олена Пчілка вважає, що місія преосвященного Парфенія історична, позаяк “з його рук, в його редакції вийде та книга святого письма, що кожне речення її читатиме наш люд з побожністю: будуть цілі покоління виховувати по тій книжці свою думку й душу, шукаючи вищої правди життя, будуть вдумуватись у той текст і тоді, коли розум їх стоятиме вже

не тільки на стежці сліпої віри бодай незрозумілому слову, але виходитиме й на шлях критичного розглядання в питаннях віри, більших і менших, що мають собі підставою святе письмо, переважно євангеліє” [с. 6].

На думку Пчілки, єпископ добре справився з покладеним на нього обов'язком. Успіх уможливило, по-перше, те, що цей чоловік бездоганно знав народну мову, відчував її тонкощі. Українську мову він чув з дитячих літ, адже народився в Гадяцькому повіті на Полтавщині в сім'ї сільського священика, яка “дуже близько стоїть до мови селян” [Там само]. Від цього тлумача “залежало, що прийняти до відома, а що одвернути... Його рука мала необмежене і єдине право “в'язати і вершити” в тій справі, перепускати в печаті український текст євангелія таким, як йому здавалось кращим, найбільше відповідним” [Там само].

По-друге, єпископ творчо використав перекладацький досвід попередників, які вивіряли кожне слово в тексті, аналізували кожне речення, “подаючи до відома свої поправки” [Там само], – осібної комісії, що склалася в Петербурзі при Академії наук, учених-земляків П. Житецького, “автора багатьох учених праць в справі українського слова”, й О. Левицького, “спеціаліста-філолога, що oprіч того при своїй ученій праці по українській історії раз-у-раз має діло з пам'ятником українського слова різних часів” [Там само].

Праця Морачевського після творчого й ретельного редагування преосвященного Парфенія заграла особливими барвами, одержала нове життя. Найважливіше, що переклад став доступним і людові освіченому, і народові простому. Єпископ дбав понад усе, щоб “вийшла та сама простість”, добрав “вираз, щоб не був занадто вже “простацький, мовляв – “вульгарний”, і щоб не був більше штучний, ніж треба по первотвору. А се й становить собою вже – стиль”, – такого наукового висновку доходить Олена Пчілка [с. 7]. Майстерність преосвященного Парфенія бачиться їй у тому, що він зробив успішну спробу гармонійно поєднати церковнослов'янські й українські мови. Прискіплива дослідниця й самотня письменниця дискутує з ученими-словесниками стосовно великої близькості церковнослов'янської й живої української мов. Вони, на її глибоке переконання, є, але водночас існує й суттєва незбіжність у звуковому і граматичному ладі цих мов. “Навряд чи “невчена” людина наша, почувши із святого письма славянського тексту такі слова, як “праг”, “влас”, “плеща”, “срачица” розбере,

що то значить – порог, волос, плечі, сорочка?.. А тим часом неначе-б то такі “близькі” слова!.. Хто з таких-же людей наших розбере, що “кій” ... “ємше”, “вовреці”, “верзіся” – означає “який ... взявши, вкинути, кинься”?... А тим часом таких слів, – “близьких” філологічно, а однак зовсім незрозумілих нашим простим людям – велика сила в славянському тексті святого письма. А скільки-ж там є слів таких, що й ученим людям трудно навіть кореня добратися!...” [с. 6].

З усією відповідальністю Пчілка заявляє, що в перекладі, виданому єпископом, “багато місць” спалахують зовсім не в такому світлі, як в інших перекладах. Свої розмірковування вона потверджує конкретними яскравими ілюстраціями-порівняннями, як-от:

“От дней же Иоанна Крестителя досель царствие небесное нудится и нуждницы восхищают его”.

Те саме місце по українськи: “А від Іоанна Хрестителя й досі Царство Небесне силою береться, і хто силкується, той здобуває його”.

Другий зразок:

“Или нѣсть ми лють сотворити, еже хощу во своіми; аще око твоє лукаво естъ, яко аз благ есмь”.

По українськи: “Хіба-ж не вільно мені чинити в своїм добрі, що хочу? Чи око твоє завидюще, що я добрий” [с. 6–7].

Обсяг статті не дав змоги авторці навести багато конкретних аргументів на користь праці єпископа. Вона подає поряд із лаконічними прикладами один “більший зразок українського тексту...”, – на те, “щоб можна було в довшому уривкові побачити краще загальний склад перекладу. Ось приклад – частина гл. 6, єв. Мат.: “Ніхто не може двом панам служити: бо, або одного зненавидить, а другого полюбить, або одного держатиметься, а другого занедбає... Кажу вам: не журіться душею вашою, що вам їсти й що пити, а ні тілом вашим, у що одягаться. Душа чи не більше-ж є, як харч, тіло, як одежа? Погляньте на пташок небесних: вони не сіють, і не жнуть, і не збирають у засіки, а отець ваш небесний годує їх ... І хто з вас, як би не силкувався, не може прибавити собі зросту хоч на один локіть? І про одяжу чого побивається? Подивіться на лілеї польові: як ростуть? Не працюють і не прядуть. А я ... кажу, що й Соломон у славі своїй не одягався ... як кожна з них. Коли-ж траву на полі, – що сьогодні росте, а завтра вкинуть в піч, – Бог так одягався, то чі не тим більше вас, маловіри?”

Так не журіться-ж, кажучи, що їстимемо? або – що питимемо? або – у віщо одягнемось? Бо про все те пильно клопочуться – невірні; аджеж Отець ваш небесний знає, що всього того вам треба. Шукайте перше Царства Божого та правди його, і те все доложиться вам”.

Чи не виходить все в цьому зразку українського перекладу так зрозуміло – й гарно?” – риторично запитує Олена Пчілка [с. 7].

Новаторство єпископа-полтавця не обмежується лишень тим, що церковному текстові надано світського духу та зроблено його зрозумілим широким суспільним верствам. Воно має й інші, часткові, однак не менш значущі виміри. По-перше, проведено колосальну лексичну роботу. Чужі, незрозумілі слова замінено стилістично нейтральними або позитивно обарвленими українськими відповідниками. Для Олени Пчілки таємницею є, чому масив грецьких слів до преосвященного Парфенія зостався “у слов’янському тексті зовсім не переложеним” [Там само]. По-друге, цілком доречно звужено функціональні спромоги старослов’янізмів, зосібна граматичних, і віддано перевагу українським еквівалентам. Не всі старослов’янізми, зрозуміло, вилучені з текстів, тим, що залишилися, надано певної стилістичної спеціалізації. Наведено розлоге лінгвістичне розмірковування авторки статті з цього приводу – і не лише: “... всяка мова має свої особливі граматичні форми і часто перед перекладачем лежить великий труд добрати в своїй мові відповідну форму. В даннім разі, візьмем, наприклад, глагольні та одглагольні форми, – у нас нема й тих, що єсть в первотворі євангелія, в грецькій мові, та нема й тих, що добрані були в перекладі славянським; отже-ж повинен мати перекладач великий клопіт не далі, як з отими “причастіями”. Чи єсть вони в нас, чи нема? мов би нема, а однак говориться в думках “голови слухачі”, говориться й в звичайній мові – “невмірущий”, “невсипущий”, “завидющий”, “загребущий”; той кінець “щий” переходить в “чий” (“бродячий”, “біжучий”) – і тоді стає тим, що ми, учивши граматіку (з термінами, позиченими Ломоносовим у Смотрицького), звикли звать “прилагательним”. Та й то ще не зовсім певна річ. Коли читаємо у Шевченка: “не дай спати ходячому”, чи буде се прилагательне? По моєму – ні.

Ходячи між всіма тими труднощами, неможна сказати, хто має певну рацію, коли говорить се, чи те?.. Кожний подає свою думку, – а з того може утвориться певний уклад нашої літературної мови.

Отже, маючи на увазі всі ці труднощі, можна сказати, коли ми візьмем справу взагалі, що остатній українській переклад євангелія вийшов дуже добрий, а в більшій часті своїй – прекрасний.

Я не можу перемогти свого бажання привести ще один зразок сього перекладу, для доказу того, що сказано вище.

Ось частина 25-ої гл. укр. перекладу по Мат.:

“Тоді скаже він тим, що по праву руку його: прийдіть, благословенні Отця мого! Осягніть царство, що приготоване вам од созданя світа. Бо голодував я, і ви дали мені їсти; жадав пити – і ви напоїли мене; странником був – і ви прийняли мене; нагий був – і ви одягли мене; недужав – і ви одвідали мене; в темниці був – і ви прийшли до мене.

Істинно кажу вам, – коли ви вчинили се одному з сих найменших братів моїх, то мені вчинили.

Тоді скаже й тим, що по ліву руку: ідіть од мене, прокляті, в огонь вічний, приготований дияволу й ангелам його. Коли не вчинили ви сього одному з сих найменших, то й мені не вчинили”.

От-же хай буде ще один зразок:

“А Петр сидів на дворі і підійшла до його одна челядка, кажучи: і ти з Ісусом Галилейським?”

Він же одрікся перед усіма, кажучи: не знаю, що ти кажеш... А коли він проходив у ворота, побачили його друга і каже тим, що були там: і сей був з Ісусом Назореєм.

І знов одрікся з божбою, що не знаю сього чоловіка.

Трохи ж згодом підійшли ті, що там стояли, і сказали Петрові: справді й ти з них, бо мова твоя виявляє тебе. Тоді він почав божитись і клястись, що не знаю сього чоловіка. І зараз півень проспівав.

І згадав Петр слово Ісусове, що він сказав: перше ніж півень проспівав, тричі відречешся від мене. І вийшовши геть, плакав гірко”.

Думаю, що ці прекрасні зразки доказують, наскільки в перекладі додержана міра між простим і штучним, доказують теж, що і без слав'янщини може текст виходить і гарним, і відповідним текстові. Єсть вирази, що виходять навіть краще, ніж по слав'янському: “злагодыте стежку його”, “ті, що напаствуют на вас”, “кривдне свидоцтво” (“лжесвідѣтельство”), “кодло гадюче” (“порожденіє єхидни”) і т. п.” [с. 9].

Не в стилі принципової й вимогливої Олени Пчілки говорити лише про позитивне. Вона висловила й деякі серйозні та цінні критичні зауваження. Перше зауваження: мова перекладу не загальноукраїнська, як мало б бути, а полтавська, тобто він зорієнтований своєю лексичною наповнюваністю, фонетичним ладом, граматичною структурою не на загальнонаціональний мовний масив, а є такою собі копією рідної авторові говірки. Західноукраїнських говіркових рис у перекладі майже не знайти. “Сказати по правді, – покличемося на статтю, – хоть нам і дуже мила мова полтавська, а вже навіть шкода, що особності західноукраїнського діалекту так вже зовсім одкинуто в перекладі євангелія; єсть між ними де-які форми дуже гарні, наприклад глагольні з прибавкою глаголу спомагаючого, як от в таких виразах: “казав-еси”, “казали-есте” чи скорочено – “казали-сьте”; часом здається, що инше речення з тією прибавкою мовби виразніше виходить. Отже, редакції сі й инші західно-українські форми либонь не до вподоби впали! Чи їх одкинуто для більшої цільності мови?” [с. 7].

Друге зауваження: переклад повністю не очищено від чужих мало- або й зовсім не зрозумілих слів, які не входять до розряду конфесійної лексики. Отож, узятий правильний курс на заміну запозичень питомою лексикою до кінця не доведено. Подано як ілюстрацію до сказаного таку переконливу, як на наш погляд, лінгвістичну замальовку Олени Пчілки: “Навіщо стоїть слово “акріди”? Об тії акріди здавен ми спотикаємось. Ще з дитячих літ, як було учиш, що Іван Хреститель “питался акридами і диким медом”, то ще й тоді було думаєш: “Щоб воно таке було за акріди?” Правда, значить воно не дуже гарну річ, – сарану; так що ж робить, коли так сказано! Та, може, воно було зовсім звичайна річ – у пустині їсти всякі коники?.. Акріди в слав'янському тексті спогадуються лиш раз, у євангелії Марка, а якраз у тому, про яке йде мова, у єванг. <...> цього слова і в слав'янському перекладі зовсім нема, а сказано: “піщею его бє пружіє і дикій мед”. Для чого-ж в українському перекладі поставлено слово грецьке, зовсім незрозуміле? І “акріди”, і “пружіє” треба-б перекладать” [Там само].

Третє зауваження: переклад переобтяжений старослов'янізмами на взірць “заблудившої”, “ядіте”, “грядущого”, “вопіющого”. Пчілка робить справедливий докір, що тлумач не повірив “до кінця в здатність і красу укра-

їнської мови» [с. 9]. Вона дорікає єпископові, що не належно опрацював деякі вислови, як-от цей: “Прийміте, ядіте, сіє єсть тѣло мое” (в українському варіанті змінено тільки одне слово: “Прийміте, ядіте, сіє єсть тіло мое”). “Для чого zostавлено сей текст і де-які інші вирази – по славянському? Чи так краще, величніше? – запитує Пчілка тлумача Євангелія і пропонує свою лінгвістичну версію. – Алеж “ядіте” – значить ні що інше, як “їжте”; коли слово “їжте” здавалося за-надто простим, грубим, мовляв – “щоденним”, можна було сказати “живітєся” – і це слово було б нічим не гірше, ніж “ядіте”.

Істнує думка, що це і подібні цьому вирази занадто ортодоксальні, занадто всвятилися звичаєм, всі знають їх тільки такими й так повинні вони zostаватися. Але ж наприклад євангельський вираз “толците і отверзеться вам” теж стало неначе прислів'ям – і тільки в сій славянській передачі; однак же в українському перекладі се речення подано так: “стукайте і відчиніть вам”. На нашу думку, це нічим не гірше, ніж “толците”, “отверзеться” – і так же само може стати прислів'ям; ні трохи не трудно й звикати до його...” [с. 8].

“Не зовсім вдалими, – пише Олена Пчілка, – здались нам і ще де-які вирази, напр. “оддали його на поругу”; краще було б сказати “на зневагу”, бо слово поруга – видумане, як то кажуть – сковане; і не тим воно не гарне, що сковане, бо єсть напр. в перекладі таке слово, як “снохідці” (се те, що по російському “луна-тікі”, а в славянському тексті – “мѣсячные”), але-ж це слово, снохідці, коли й придумане, зроблене, то вигадане дуже добре; слово-ж поруга – і не від україн. кореня і якесь невадале. Не подобаються нам теж вирази: “всі зблзняться за тебе”, “щоб не вчинився заколот в народі”, (немов би краще було б – “колотнеча”), “ми бачили тебе жадним” (краще було б сказати – “прагнушим”, чи “прагнучим”), “кричали, кажучи” (краще було б – “гукали”)... Невідомо, чого стоїть в перекладі слово “по щєкам” замість “по щоках”?

Сі й де-які інші вирази, що здаються нам невдатними, не закривають нам загальних добрих прикмет перекладу. Та іноді й трудно було-б сказати, який саме вираз треба вжити. Переклад взагалі річ дуже трудна, а найпаче

такого особливого твору, як євангеліє; просте-то воно просте, але правду каже д. Житецький, що простота його особлива” [с. 7].

Міркування Олени Пчілки, які стосуються тексту-оригіналу й тексту-перекладу, доречності заміни грецизмів, церковнослов'янізмів (старослов'янізмів) живомовними відповідниками, послужать добрим підмурівком для цікавої перекладознавчої розвідки, яка приверне увагу дослідників невичерпної енергії слова, що самобутньо виявляє себе в різних мовах, віддзеркалюючи цим самим неповторність етносу.

Невтомна редакторка “Рідного Краю”, постійно дбаючи про суціль український день, завжди орієнтувалася на майбутнє своєї нації. Для неї вихід у світ перекладеного українською мовою Євангелія не тільки подія, велика радість, а відчутна перемога на шляху до справжнього і вже незворотного розквіту української справи, бо він, цей переклад, не лише вгамовував духовний запит українців-патріотів, а розбив чудернацьку безглузду думку, що українська мова не підходить до того, аби “нею переказано було такі речі, як євангеліє”, високо підняв “повагу нашого покривдженого слова: вставатиме воно, те українське слово, з занедбання та зневаги навіть перед тими, хто до сеї пори не вірив у його здатність і скарби [с. 9]. На жаль, поступ цього слова й нині перепиняють різні стихії, нечисті сили. Не просто перепиняють, а намагаються знищити, спотворити, зганьбити. Безжально тасуючи мовну колоду, отже, й народну душу, вони, як пише у своїй книзі-дайджесті “Вирвані сторінки з автобіографії” Марія Матіос, добре усвідомлюють: “Безпам'ятна людина – слухняна людина” [Матіос Марія. Вирвані сторінки з автобіографії. – Львів: ЛА “Піраміда”, 2010. – С. 28]. Однак це їм ніколи не вдається, позаяк були в нашій історії Пантелеймон Куліш та Іван Пулюй, Пилип Морачевський і преосвященний Парфеній, Павло Житецький та Олена Пчілка... Розпочату ними й іншими великими українцями корисну та пресвяту справу обов'язково довершать нащадки й запанують “у своїй сторонці”, де буде помісна церква, у якій слово кається й подяки лунатиме рідною мовою, і його обов'язково почує Господь.

